UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Israelin siirtokuntien syntyminen Länsirannalle: The Establishment of Israeli Settlements in the West Bank

Stewart, Timo R.

2010
LABYRINTTI
http://hdl.handle.net/10138/636535
Stewart, T R 2010, 'Israelin siirtokuntien syntyminen Länsirannalle', Lähde : historiatieteellinen aikakauskirja, Vuosikerta. 7, Sivut 45-56.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

LÄHDE

Historiatieteellinen aikakauskirja 2010
7. vuosikerta
www.lahde.info

Julkaisija:
Labyrintti ry.
Itä-Suomen yliopiston historian jatko-opiskelijat
labyrint@cc.joensuu.fi

Tilaushinnat:
Labyrintin jäsenet 8 €,
muut yksityiset (kestotilaus/irtonumero) 10/12 €,
yhteisöt (kestotilaus/irtonumero) 12/15 €

Päätoimittaja:
Jouni Kumpulainen
paatoim.lahde@joensuu.fi

Toimitussihteerit:
Helena Hirvonen, Tarja Ignatius, Mari Kervinen,
Alina Kuusisto ja Riikka Myllys
helena.hirvonen@pp2.inet.fi
ignatius@cc.joensuu.fi
mari.kervinen@joensuu.fi
alina.kuusisto@joensuu.fi
rmyllys@cc.joensuu.fi

Toimituksen avustajat:
Tuomas Green
green@cc.joensuu.fi

Tilaukset ja osoitteenmuutokset:
Alina Kuusisto
tilaus.lahde@joensuu.fi

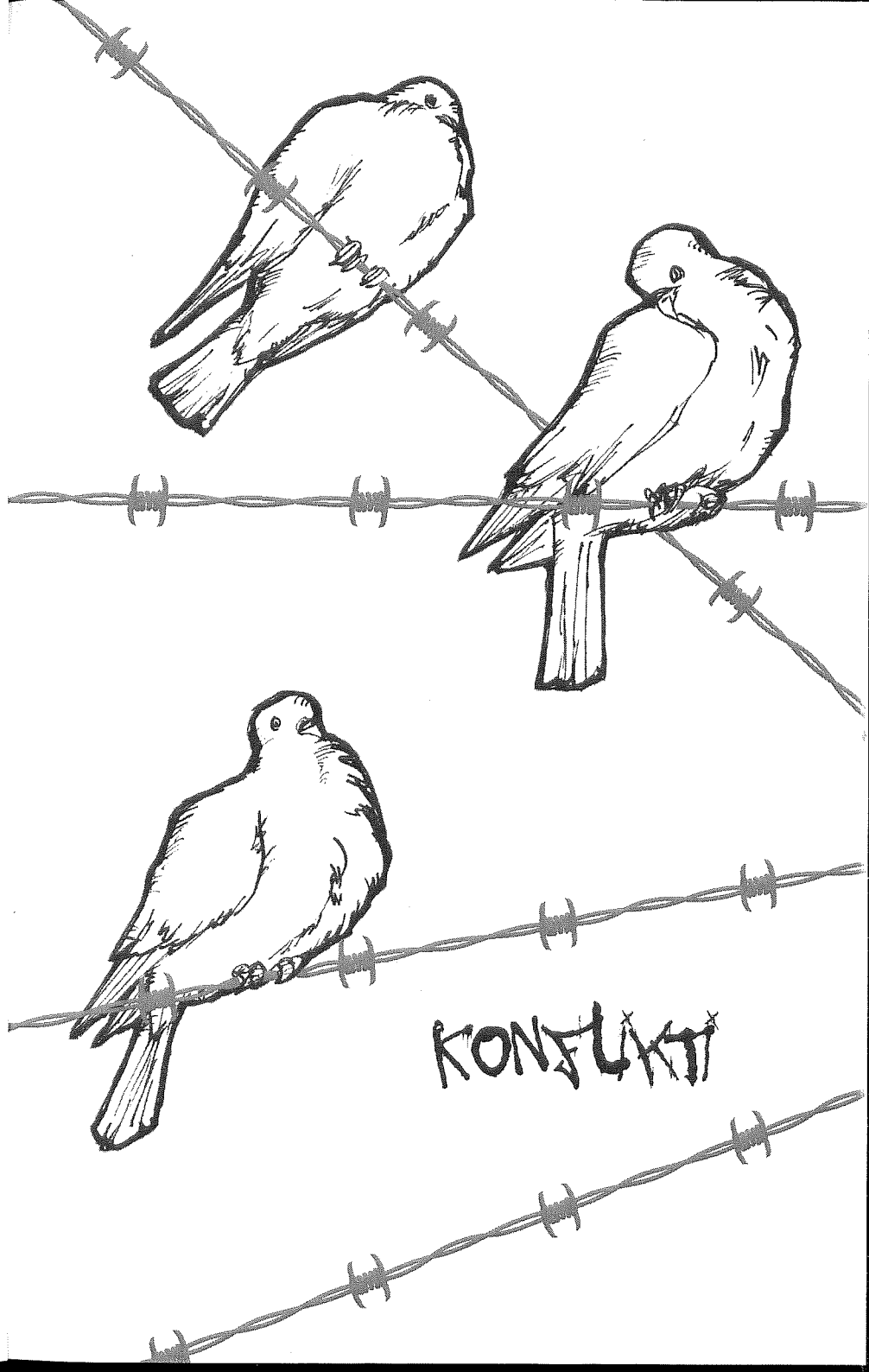
Markkinointi, tiedotus sekä ilmoitus ja mainosmyynti:
Jouni Kumpulainen
paatoim.lahde@joensuu.fi

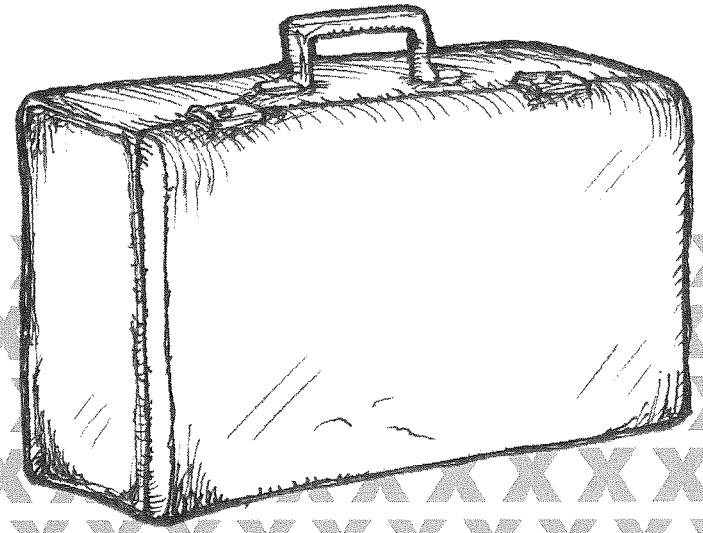
Nettisivut:
Marko Junkkarinen
marko.junkkarinen@uef.fi

Graafinen suunnittelu, kuvitus ja taitto:
Henna Turunen
turunen.henna@gmail.com

ISSN 1795-035X

Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy, 2010

Timo R. Stewart

Israelin siirtokuntien syntyminen Länsirannalle

Israelin siirtokunnat Länsirannalla ja Itä-Jerusalemissa ovat muodostaneet yhden tärkeimmistä esteistä palestiinalaisten kanssa käytävälle rauhanprosessille. Nykyinen siirtokuntatilanne ei ole Israelin hallituksen suunnitelmallisen politiikan tulos, mutta jatkuva taipuminen siirtokuntaliikkeen vaatimuksille on muuttanut peruuttamattomasti miehitettyjen alueiden väestösuhteita ja poliittista karttaa. Miten aloite näin kauaskantoisten ratkaisujen tekemisessä pääsi lipeämään valtion käsistä? Entä kuinka valtion rooli on muuttunut vuosien saatossa?

Kuuden päivän sodan päättyessä 10. kesäkuuta 1967 Israel piti hallussaan monta kertaa itsensä kokoista maa-aluetta. Siinain niemimaa, Gazan kaista, Golanin kukkulat, Länsiranta ja Itä-Jerusalem olivat kaikki Israelin miehittämiä, mutta selkeää näkemystä niiden tulevaisuudesta ei ollut kenelläkään. Pian aselevon jälkeen Israel tunnusteli voisiko palauttamalla osan miehitetyistä alueista saavuttaa rauhan, vaikka etenkin Jerusalemin vanhasta kaupungista haluttiin ehdottomasti pitää kiinni. Tunnustelut loppuivat kuitenkin lyhyeen. Arabiliiton Khartoumissa loppukesästä 1967 pidetyllä kokouksella oli selvä sanoma: ei rauhaa Israelin kanssa, ei Israelin tunnustamista eikä neuvotteluja Israelin kanssa. Miehitykselle ei näyttänyt olevan vaihtoehtoja.[1]

1 Shlaim 2001, 253—259; Juusola 2005, 142—144; Gorenberg 2006, 360.

Sotaa edeltäneille rajoille palaaminen ei ollut muutenkaan erityisen suosittu ajatus Israelissa. Valtion kansainvälisesti tunnustetut rajat, vuoden 1949 aselevon rajat, olivat olleet olemassa vain 19 vuotta ja niitä pidettiin turvattomina. Päättäjät muistivat hyvin Britannian hallintokauden, jolloin rajaa ei ollut ja Itä-Jerusalemin ja Länsirannan alueella sijaitseville uskonnollisesti ja kulttuurisesti merkittäville paikoille saattoi matkustaa vapaasti. Miehitettyjä alueita pidettiin arvokkaina sekä neuvotteluvaltteina tulevaisuutta ajatellen että tärkeänä turvapuskurina naapurimaiden hyökkäyksen varalle. Monet menivät vielä pidemmälle ja uskoivat etenkin Itä-Jerusalemin ja Länsirannan olevan historian tai Jumalan lupausten vuoksi erottamaton osa Israelia.[2]

Toisaalta miehitettyjä alueita ei haluttu liittää virallisesti Israelin valtioon, sillä niiden mukana olisi tullut runsaasti arabiväestöä ja entistä vahvempi kansainvälinen kritiikki. Esimerkiksi Neuvostoliitto katkaisi sodan takia diplomaattisuhteensa Israeliin. Jerusalemin kaupungin kohdalla nämä näkökohdat painoivat vaa'assa vähemmän kuin muut tekijät. Aiemmin Jordanian hallinnassa ollut kaupungin itäinen puoli sekä osia sitä ympäröivää Länsirantaa liitettiin hallinnollisesti osaksi Israelin hallitsemaa Jerusalemia pian sodan jälkeen.[3] Kansainvälisen yhteisön reaktio sotaan ja miehitykseen esitettiin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 242 marraskuussa 1967. Siinä korostettiin kaikkien Lähi-idän valtioiden oikeutta elää rauhassa tunnustettujen rajojen sisällä, mutta vaadittiin Israelin vetäytymistä miehittämiltään alueilta ja tuomittiin maa-alueiden hankkiminen sodan avulla.[4]

Kysymystä Israelin siviiliväestön asuttamisesta miehitetyille alueille pohdittiin Israelin hallituksessa jo muutama kuukausi kuuden päivän sodan jälkeen. Ulkoministeriön lakiasioiden neuvonantajalta, Theodor Meronilta, pyydettiin arvio israelilaisen siviiliasutuksen laillisuudesta miehitetyillä alueilla. Salaiseksi merkityssä vastauksessaan Meron esitti, että siviiliasutus oli Israelin vuonna 1951 ratifioiman neljännen Geneven yleissopimuksen vastaista. Vaikka Israel kiisti Länsirannan olevan "normaalia" miehitettyä aluetta, Meron katsoi Israelin oman sotilashallinnon toimien ja kansainvälisen yhteisön tulkinnan osoittavan vastakkaiseen suuntaan.[5]

Meron viittasi neljännen Geneven yleissopimuksen 49 artiklaan, jonka mukaan *"Valtaajavalta ei saa valtaamalleen alueelle karkoittaa [sic] tai siirtää osaa omasta siviiliväestöstään."*[6] Kansainvälinen yhteisö, sen mukana EU, on tulkinnut ja yhä tulkitsee

2 Gorenberg 2006, 78—94; Juusola 2005, 136—144.

3 Israelin valtion laki ulotettiin vuonna 1982 myös Syyrialta valloitetuille Golanin kukkuloille. Juusola 2005, 177; Shlaim 2001, 391—395.

4 *"Emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war".* United Nations Security Council 1967: Resolution 242. Internet-lähde.

5 Gorenberg 2006, 99—102.

6 Finlex — Valtiosopimukset 8/1955, Genèven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana 12 päivältä elokuuta 1949, 49 artikla. Internet-lähde.

tämän pätevän myös Israelin vuonna 1967 valtaamiin alueisiin. Israel kiistää virallisesti tämän tulkinnan. Esimerkiksi Israelin ulkoministeriön nykyisen käsityksen mukaan: *"Israel has valid claims to title in this territory* [Länsiranta ja Gazan kaista] *based not only on its historic and religious connection to the land, and its recognized security needs, but also on the fact that the territory was not under the sovereignty of any state and came under Israeli control in a war of self-defense, imposed upon Israel. At the same time, Israel recognizes that the Palestinians also entertain legitimate claims to the area."*[7]

Israel salli oman siviiliväestönsä asettua asumaan kaikille vuonna 1967 miehittämilleen alueille. Siinain niemimaan siirtokunnat purettiin vuonna 1982 samalla kun alue luovutettiin takaisin Egyptille osana maiden välistä rauhansopimusta. Israel vetäytyi Gazan kaistan siirtokunnista vuonna 2005. Sen sijaan Golanilla Israelin lainsäädännön ulottaminen alueelle on tehnyt siitä asumisen kannalta kuin osan Israelia. Myös Jerusalemissa uusien asuinalueiden rakentaminen miehitetylle maalle on ollut vaivatonta Israelin laajennettua kaupungin rajoja heti kuuden päivän sodan jälkeen. Räikeimmin siirtokuntien rakentaminen on vaikuttanut Jerusalemin lisäksi Länsirannan väestösuhteisiin ja tulevaisuuteen. Vuoden 2008 lopussa, yli 40 vuotta miehityksen alkamisen jälkeen, Länsirannalla asui jo 285 800 israelilaista siviiliä.[8] Miten tämä tapahtui ilman selkeää päätöstä ja suunnitelmaa alueen lopullisesta kohtalosta? Millä tavalla siirtokuntaliikkeen ja valtion roolit ovat muuttuneet vuosien saatossa?

Ensimmäiset siirtokunnat Länsirannalla

Vuoden 1948 sodassa vastasyntynyt Israelin valtio onnistui pitämään hallussaan useimmat juutalaisten silloin asuttamat alueet. Eräänä poikkeuksena olivat Betlehemistä etelään sijaitsevat Gush Etzionin kylät, jotka jäivät Jordanian armeijan käsiin ja Israelin valtion ulkopuolelle, Länsirannalle. Yksi alueelta tuolloin evakuoiduista lapsista oli Hanan Porat, joka osallistui 19 vuotta myöhemmin kuuden päivän sotaan. Syyskuussa 1967, muutama kuukausi kuuden päivän sodan jälkeen, Porat johti joukon israelilaisia vallatuille alueille perustamaan Gush Etzionia uudelleen.[9]

Poratin johtamat siirtokuntalaiset olivat valmistautuneet lähtöön hyvin ja pyysivät pääministeri Levi Eshkolilta, joka edusti Israelia siihen saakka hallinnutta työväenpuoluetta, lupaa synnyinkotiensa uudelleen perustamiseen. Lähtöön oltiin valmiita luvan kanssa tai ilman. Viimein Eshkol myöntyi, tietoisena siirtokuntien perusta-

7 Israel Ministry of Foreign Affairs 2001. Internet-lähde.

8 B'Tselem: *Land Expropriation & Settlements – Statistics.* Länsirannan osalta luvut perustuvat suoraan Israelin tilastokeskuksen tietoihin (The Central Bureau of Statistics – Israel). Internet-lähde.

9 Gorenberg 2006, 102—128.

misen poliittisista, laillisista ja diplomaattisista hankaluuksista. Israelin hallitus ei tapahtuneesta huolimatta keskustellut siirtokuntien rakentamisen pitkän tai lyhyen tähtäimen seurauksista, saatikka tehnyt suunnitelmia siirtokuntapolitiikan perusteista. Länsirannan ensimmäinen siirtokunta perustettiin, koska aktiivinen ryhmä siviilejä kykeni aloitteellisuudellaan ja kansakunnan kipupisteisiin vetoamalla muovaamaan valtion politiikkaa. Se toimi erittäin tärkeänä ennakkotapauksena.[10]

Vielä selkeämmin siirtokuntalaisten aloitteellisuus ohjasi tapahtumia eteläisellä Länsirannalla sijaitsevassa Hebronin kaupungissa, joka on pyhä sekä juutalaisille että muslimeille patriarkka Aabrahamin, arabiaksi Ibrahimin, hautapaikkana. Kaupungin vanha juutalaisvähemmistö ajettiin pois vuoden 1929 verilöylyn yhteydessä. Pääsiäisenä 1968 rabbi Moshe Levingerin johtama ryhmä uskonnollisia juutalaisia pyysi alueen israelilaiselta sotilashallinnolta lupaa viettää pääsiäistä Hebronissa. Lupa myönnettiin ja ryhmä siirtyi Hebronin keskustassa sijaitsevaan hotelliin muuttokuormineen.[11]

Pääsiäisen mentyä Levingerin ryhmä ei poistunutkaan sovitusti kaupungista, vaan julisti tulleensa uudistamaan juutalaisen asutuksen Hebronissa. Sen sijaan, että armeija olisi komennettu häätämään ryhmää pois, Levingerin luona vieraili useita ministereitä. Virallista päätöstä ryhmän kohtalosta ei silti tehty. Pääministeri Eshkol viivytteli puoli vuotta, kunnes Levingerin ryhmälle päätettiin perustaa oma siirtokunta – Kiryat Arba – Hebronin kaupungin laidalle. Israelin parlamentti, Knesset, hyväksyi päätöksen maaliskuussa 1970. Vuoden 2008 lopussa Kiryat Arban siirtokunnassa oli yli 7 000 asukasta.[12]

Koska Porat ja Levinger olivat uskonnollisia sionisteja, heidän johtamansa ryhmät eivät kuuluneet Israelin yhteiskunnan valtavirtaan. Alkujaan varsin maallisen sionismin ja syvästi uskonnollisen perinteisen juutalaisuuden välillä oli esiintynyt vakavia näkemyseroja sionistisen liikkeen alkuajoista lähtien. Toisin kuin sionismiin varauksella suhtautuneet ultraortodoksit, uskonnolliset sionistit hyväksyivät Israelin valtion täysin, mutta sionismin maallisemmasta pääsuuntauksesta poiketen antoivat sille selkeän uskonnollisen merkityksen. Heillä oli varsin marginaalinen vaikutus sionistisen liikkeen historiaan aina kuuden päivän sotaan saakka.[13]

Uskonnollisen sionismin ideologinen pohja oli rabbi Avraham Yitshak Kookin (1865—1935) sekä tämän pojan, rabbi Zvi Yehuda Kookin (1891—1981), opetuksissa. Rabbeista jälkimmäinen piti seuraajilleen kuuden päivän sodan aattona myöhemmin hyvin kuuluisaksi tulleen puheen: *"Missä ovat meidän Hebron ja Sikem?* [nykyinen Nablus] *Missä on meidän Jeriko? Unohdammeko sen? Ja kaikki se maa, joka on Jordanin tuolla puolen... Se kaikki kuuluu meille, jokainen maapala... joka kuuluu Jumalan maahan".*[14]

Kun Israel pian tämän jälkeen sai haltuunsa Kook nuoremman kaipaamat maat, tapahtuma sai suuren uskonnollisen merkityksen uskonnollisten sionistien keskuudessa. Kuuden päivän sodan järisyttävä muutos, juutalaisuuden pyhien paikkojen hallinta ja tähän yhdistetyt suorastaan messiaaniset merkitykset vaikuttivat voimallisesti koko Israelin yhteiskuntaan.[15]

Perustamalla siirtokuntia vastikään miehitetyille alueille Hanan Poratin ja Moshe Levingerin ryhmät toimivat uskonnollisen sionismin aatteiden mukaisesti. Toisaalta toiminta vetosi israelilaiseen yhteiskuntaan paljon laajemmin. Se toi mieleen valtaapitävän sukupolven nuoruuden, työväensionismin esikuvan rohkeasta maanraivaajasta, joka lunastaa Israelin maan siirtokuntia perustamalla. Siirtokuntalaisten valmius toimia ilman hallituksen lupaa – tai jopa sitä vastaan – aiheutti suuttumusta, mutta samalla sympatiaa. Toiminnassa vedottiin juutalaisuuden tulkintaan sekä sionistisen liikkeen vanhoihin ihanteisiin ajalta ennen valtion perustamista, jolloin se oli auktoriteetteja vastustava kansallinen vapautusliike. Nämä ajat muistavien valtionjohtajien oli vaikea ryhtyä päättäviin toimiin tällaista ryhmää vastaan, vaikka ne vähät välittivät oikeusvaltion demokraattisesta päätöksenteosta.[16]

Länsirannan siirtokuntaliikkeen aloitteellisuus oli selvästi hallituksen roolia merkittävämpi tekijä siirtokuntarakentamisen käynnistämisessä. Vaikka Itä-Jerusalemin säilyttämisestä oltiinkin varsin yksimielisiä, Israelia hallitseva laaja hallituskoalitio ei voinut oman pirstoutumisensa pelossa käytännössä muodostaa kantaa siihen, mitä muille miehitetyille alueille tulisi tehdä. Siirtokuntien rakentamista tukevat ministerit antoivat siirtokuntaliikkeelle sekä tukea että kannustusta muista piittaamatta. Siirtokuntarakentamista vastustavat voimat jäivät sivustakatsojiksi, mikä käytännössä varmisti riittävän määrätietoisten siirtokuntalaisten onnistumisen.

Rakentaminen kiihtyy

Vaikka siirtokuntien rakentaminen tuli mahdolliseksi vuoden 1967 kuuden päivän sodan jälkeen, oli vuoden 1973 jom kippur -sodalla todennäköisesti vielä suurempi merkitys siirtokuntaliikkeen aktivoijana. Egyptin ja Syyrian odottamaton ja tuhoisa yllätyshyökkäys juutalaisuuden pyhimpänä päivänä oli shokki, joka ei helposti is-

10 Eldar & Zertal 2007, 3—17.

11 Eldar & Zertal 2007, 17—25; Gorenberg 2006, 138—140.

12 B'Tselem: *Land Expropriation & Settlements – Statistics.* Internet-lähde.; Eldar & Zertal 2007, 17—25.

13 Juusola 2002, 31—33.

14 Juusola 2002, 84.

15 Juusola 2002, 84—94.

16 Eldar & Zertal 2007, 277—331.

tunut kuuden päivän sodan synnyttämiin messiaanisiin odotuksiin. Uskonnolliset sionistit tulkitsivat, että sota oli jumalallinen varoitus ja muistutus koko Israelin maan asuttamisen velvollisuudesta. Sota radikalisoi ja aktivoi uskonnolliset sionistit ja sen jälkimainingeissa syntyi siirtokuntaliikkeen ytimessä seuraavan vuosikymmenen toiminut Gush emunim ("uskollisten ryhmä").[17]

Gush emunimin suuri koitos Israelin hallituksen kanssa syntyi pian jom kippur -sodan jälkeen. Hebronin laidalla sijaitsevan Kiryat Arban asukkaat halusivat saada juutalaista asutusta Samariaan eli pohjoiselle Länsirannalle, mikä oli toistaiseksi täysin vailla siirtokuntia. Tämä tiesi aiempaa selkeämpää konfliktia viranomaisten kanssa. Vaikka hallituksella ei ollut varsinaista suunnitelmaa Länsirannan siirtokuntarakentamiselle tai tulevaisuudelle ylipäänsä, käytännössä siihenastinen rakentaminen noudatteli ministeri Yigal Allonin hahmottelemia rajoja. Allonin suunnitelmana tunnetussa kartassa Israel olisi säilyttänyt hallinnassaan Jordanjoen laakson turvapuskurina Jordaniaa vastaan sekä osia eteläisestä Länsirannasta. Muun Länsirannan, eli lähinnä palestiinalaisten tiheästi asuttamat ylänköalueet, Israel olisi luovuttanut rauhaa vastaan Jordanialle. Vaikka suunnitelmaa ei ikinä hyväksytty ja siitä kiisteltiin voimakkaasti hallituksen sisällä, siihenastinen rakentaminen oli noudattanut sen linjoja.

Kesäkuussa 1974 tehtiin ensimmäinen yritys pohjoisella Länsirannalla Hawarassa, Nablusin kaupungin eteläpuolella ilman hallituksen lupaa. Armeija evakuoi laittoman siirtokunnan nopeasti. Uusi yritys seurasi seuraavassa kuussa Nablusin pohjoispuolelle Sebastiaan. Tällä kertaa mukana oli tuhansia siirtokuntaliikkeen kannattajia sekä joitakin kansanedustajia. Armeija evakuoi luvattoman siirtokunnan, kuten useita seuraavia yrityksiä. Joka kerta tuloksena oli epämiellyttäviä yhteenottoja, joissa sotilaat joutuivat kantamaan vastustelevat uskonnolliset sionistit väkisin pois leiristään.[18]

Gush emunim -liikkeen johdolla jatkettiin yrityksiä uuden siirtokunnan perustamiseksi hallituksen vastustuksesta huolimatta. Käännekohta tapahtui huhtikuussa 1975, jolloin pieni joukko siirtokuntalaisia onnistui jäämään neuvottelujen jälkeen yön yli Ofraan perustettuun armeijan työleiriin. Hallitus päätti olla häätämättä heitä ja pian "työleirissä" asui yhä enemmän ja enemmän perheitä. Puolustusministeri Shimon Peresin tuella leiristä vakiintui pysyvä siirtokunta, joksi se oli alun perin suunniteltu.[19]

Saman vuoden lopulla Gush emunim käytti hyväkseen Israelissa voimistunutta kansainvälisen mielipiteen halveksuntaa, joka johtui YK:n yleiskokouksen päätöslauselmasta, jossa sionismi tuomittiin rasismina. Se päätti tehdä uuden yrityksen

17 Juusola 2002, 86—89; Juusola 2005, 149—151.

18 Eldar & Zertal 2007, 29—32.

19 Eldar & Zertal 2007, 35—45.

Sebastiassa. Armeija pystytti tiesulkuja siirtokuntalaisten estämiseksi, mutta niiden kiertäminen ja läpi kulkeminen paljastui hyvin helpoksi. Sadoittain ihmisiä saapui Sebastiaan juhlimaan Samarian kukkuloiden asuttamista armeijan valvoessa vieressä. Peres sekä hänen neuvonantajansa, kenraali Ariel Sharon, neuvottelivat lopulta kompromissin, jonka mukaan 30 perhettä saisi jäädä läheiseen armeijan leiriin jos muut siirtokuntalaiset palaisivat koteihinsa. Tuolloin ensimmäistä kertaa pääministerinä toiminut Yitshak Rabin piti siirtokuntalaisia uhkana demokratialle, mutta uskoi heitä vastaan taistelemalla voimistavansa liikettä. Toisin kuin Rabin oli olettanut, paikalle jääneet todella asettuivat taloksi. Vähitellen väliaikaiseksi tarkoitettu ratkaisu muuttui pysyväksi siirtokunnaksi.[20]

Siirtokuntien rakentaminen oli näin päässyt vauhtiin työväenpuolueen valtakaudella. Edellä mainittujen uskonnollisten siirtokuntien lisäksi perustettiin turvallisuussyihin vedoten maanviljelyssiirtokuntia lähinnä Jordanjoen laaksoon. Uskonnollisia sionisteja edustava kansallinen uskontopuolue Mafdal[21] oli perinteisesti ollut varsin maltillinen ja mukana työväenpuolueen johtamissa hallituksissa. Työväenpuolueen tekemistä myönnytyksistä ja suoranaisesti tuesta huolimatta 1970-luvun radikalisoituminen vei sekä siirtokuntaliikkeen että uskonnolliset sionistit yksituumaisesti oikeiston taakse. Usean oikeistopuolueen yhteenliittymänä muodostuneen Likudin vaalivoitto vuonna 1977 olikin monella tavalla käänteentekevä tapahtuma siirtokuntien tulevaisuuden kannalta. Kun työväenpuolueen valtakauden lopussa siirtokuntien väkiluku oli yhteensä 3 000, Likud vetoisten hallitusten kaudella määrä oli vuonna 1985 jo yli 50 000.[22]

Likud korosti juutalaisten oikeutta asettua asumaan koko Israelin maahan, johon heidän käsityksensä mukaan kuuluivat myös Länsiranta ja Gazan kaista. Puolue myös lupasi tukeaan siirtokunnille ja käytännössä toteutti lupauksiaan, mutta siitä huolimatta oppositiopolitiikalla ja hallitusvastuulla oli eronsa. Pääministeri Menachem Begin peri edeltäjiltään Egyptin kanssa käytävät neuvottelut ja päätyi lopulta solmimaan Israelin ensimmäisen rauhansopimuksen, jonka hintana oli Siinain niemimaan luovuttaminen ja Yamitin siirtokunnan evakuointi vuonna 1982. Rauhansopimus suurimman arabivaltion kanssa oli hyvin arvokas, mutta siirtokuntaliike ja kovan linjan Suur-Israelin kannattajat eivät voineet hyväksyä Beginin menettelyä. Siirtokuntia voimakkaasti tukenut ultranationalistinen Tehiyya puolue jopa erosi hallituksesta rauhansopimuksen takia. Begin itse katsoi Siinaista luopumisen vahvistavan Israelin otetta Gazan kaistasta ja Länsirannasta. Näiden alueiden siirtokunnat

20 Eldar & Zertal 2007, 41—54.

21 Hepr. *ha-Miflaga ha-datit ha-leumit.*

22 Juusola 2005, 175—177.

kasvoivat jatkuvasti, mutta siitä huolimatta edes Israelin siihen asti oikeistolaisin hallitus ei voinut vastata siirtokuntaliikkeen vaatimuksiin.[23]

Vielä kymmenen vuotta miehityksen alkamisen jälkeen Israelia hallinnut työväenpuolue osin tuki ja osin pyrki estämään siirtokuntaliikkeen toimintaa Länsirannalla. Usein yhteenotot viranomaisten kanssa päätyivät siirtokuntaliikkeen voittoon. Ottamalla lain omiin käsiinsä ja myötämielisten viranomaisten tukemina siirtokuntalaiset saivat vakiinnutettua israelilaisen siviiliasutuksen Länsirannalla. Kun yksittäinen siirtokunta oli kerran syntynyt, sen kehittyminen ja kasvaminen tapahtui valtion tuella. Hallituksen painostaminen ja "faktojen luominen" palkittiin näin kerta toisensa jälkeen. Oikeiston päästyä valtaan vuonna 1977 sama dynamiikka jatkui, joskin siirtokuntaliikkeen kannalta edullisemmin. Asetelma ei kääntynyt päälaelleen, vain painotus muuttui.

Sanojen ja tekojen ristiriita rauhanprosessissa

Israel pyrki hoitamaan miehittämiensä alueiden hallinnon mahdollisimman näkymättömästi. Puhuttiin "valistuneesta miehityksestä", johon sekä muu maailma että palestiinalaiset itse vähitellen tottuisivat. Illuusio särkyi lopullisesti vuoden 1987 lopulla alkaneen palestiinalaisen kansannousun, intifadan, myötä. Perinteiseen sodankäyntiin valmistautunut Israelin armeija joutui vastakkain kiviä heittelevien väkijoukkojen kanssa. Siirtokunnat, joiden rakentamista oli perusteltu muun muassa turvallisuussyillä, olivat nyt yhteenottojen eturintamassa. Sen sijaan, että ne olisivat olleet turvallisuusetu Israelille, ne sitoivat armeijan voimavaroja. Sama asia oli tullut esiin perinteisemmän sodankäynnin yhteydessä jo vuoden 1973 jom kippur -sodassa ja tuli toistumaan jälleen toisen intifadan yhteydessä 2000-luvulla.[24]

Ensimmäinen intifada loppui Madridin rauhankonferenssiin vuonna 1991 ja siitä alkaneeseen Yhdysvaltojen tukemaan vuoropuheluun. Läpimurto saavutettiin vasta norjalaisten isännöimissä salaisissa neuvotteluissa, jotka johtivat Israelin ja Palestiinan vapautusjärjestö PLO:n molemminpuoliseen tunnustamiseen ja palestiinalaisten itsehallintoalueiden syntymiseen Länsirannalle ja Gazan kaistalle. Alueen siirtokunnat jäivät Israelin valtion hallintaan ja niiden laajentuminen jatkui koko 1990-luvun yhä entistä nopeampaan tahtiin.

Oslon sopimukset eivät puuttuneet siirtokuntarakentamiseen, vaan ne määriteltiin lopullisessa rauhansopimuksessa käsiteltäviksi asioiksi. Palestiinalaisten näkökulmasta siirtokuntien jatkuva ja helposti havaittava laajentuminen oli selkeä osoitus siitä, ettei Israelin aikeena ollut myöhemminkään vetäytyä miehitetyiltä alueilta. Se ei ollut omiaan lisäämään luottamusta. Kun PLO oli jo prosessin alussa tunnustanut Israelin ja luvannut luopua väkivallasta, olivat useat Israelin myönnytykset luvassa vasta lopullisen rauhansopimuksen jälkeen. Räikeimmin epäsuhta näkyi siirtokuntien rakentamisessa, joiden jäämistä Oslon sopimusten ulkopuolelle on kritisoitu myöhemmin ankarasti.[25]

Oslon prosessin kariuduttua ja toisen intifadan alettua siirtokuntien asukasluvun kasvu on jatkunut. Toisin kuin 1970-luvulla, suurin osa 2000-luvun siirtokuntalaisista ei asunut Länsirannalla ideologisista vaan taloudellisista syistä. Erilaiset verohelpotukset ja hyvä infrastruktuuri ovat tehneet Länsirannan suurista siirtokunnista houkuttelevia asuinalueita myös niille israelilaisille, joilla ei ole minkäänlaista ideologista sitoutumista miehitettyihin alueisiin. Siirtokuntaliikkeen alkuajoista lähtien vallinnut dynamiikka jatkuu yhä. Uusia asutuksia perustetaan ilman hallituksen lupaa, mutta ne onnistuvat vakiinnuttamaan itsensä myötämielisten valtion virkamiesten tuella.[26]

Olennaisin siirtokuntien kasvuun 2000-luvulla liittyvä tekijä on niin sanottu turva-aita, jonka rakentamisesta tehtiin päätös toisen intifadan riehuessa vuonna 2002. Vaikka siirtokuntaliike on vastustanut aitaa raivokkaasti siksi, että se erottaa osia Länsirannasta Israelin valtiosta, sen reitti kiemurtelee syvällä Länsirannan sisällä juuri siirtokuntien turvallisuuden takia. Käytännössä tämä tekee siirtokuntien laajenemisen aidan sisäpuolella helpommaksi ja vaikuttaa olennaisesti Länsirannan tulevaisuuden näkymiin.[27]

Vastuullista politiikkaa?

Yhdysvaltain ulkoministeri Madeleine Albrightin totesi taannoin itsestäänselvyyden: *"There is no moral equivalence between killing people and building houses."*[28] On kuitenkin yhtä selvää, ettei siirtokuntien rakentaminen ole vain "talojen rakentamista". Sekä palestiinalaisjärjestöjen terroriteot että siirtokuntien jatkuva laajeneminen ovat aseita kamppailussa miehitettyjen alueiden lopullisesta kohtalosta. *"This is our best revenge. For every drop of our blood, they will pay in land,"* totesi aikanaan Yehoshua Mor-Yosef, siirtokuntien Yesha-neuvoston puhemies.[29] Käänteinen toteamus voi hyvinkin olla usean aseellisen palestiinalaisryhmän ohjenuorana.

23 Shlaim 2001, 354—355; Juusola 2005, 167—178; Gorenberg 2006, 361.

24 Eldar & Zertal 2007, 286—288; Juusola 2005, 198—208.

25 Kimmerling & Migdal 2003, 360—361; Shlaim 2001, 528—530.

26 International Crisis Group 2005, 5—6; United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) – Occupied Palestinian Territory 2007, 55, 116. Internet-lähde.

27 Juusola 2005, 265—266.

28 Shlaim 2001, 585.

29 Eldar & Zertal 2007, 260.

Israelin valtion politiikka miehitetyille alueille rakennettavan siviiliasutuksen suhteen on ollut kirjavaa ja poukkoilevaa. Ilman asiasta tehtyä selkeää päätöstä ovat sadattuhannet israelilaiset siviilit asettuneet asumaan miehitetylle Länsirannalle. Siirtokuntien rakentamisesta ei ollut varsinaista linjaa hallituksen sisällä. Yhtenä syynä oli pyrkimys pitää rakoileva hallituskoalitio, ja etenkin hajanainen työväenpuolue, kasassa. Alkusysäys kauaskantoisille ratkaisuille on monesti tullut voimakkaasti Suur-Israelin aatteeseen sitoutuneesta, uskonnollis-sionistisesta siirtokuntaliikkeestä. He ovat omalla toiminnallaan rikkoneet tabuja ja murtaneet hallituksen epäröinnin Länsirannan asuttamisesta. Joskus se on tapahtunut hallituksen suostumuksella tai hiljaisella hyväksynnällä, joskus hallituksen suoranaisesta vastustuksesta piittaamatta.

Siirtokuntia Länsirannalle omin lupineen perustaneet uskonnolliset sionistit saivat helposti myötätuntoa osakseen silloinkin kun he selkeästi vastustivat viranomaisia. Maa-alueiden haltuunotto siirtokuntia pystyttämällä, "faktojen luominen", oli tuttu ja nostalginen sionistisen liikkeen menettelytapa ajalta ennen Israelin valtion syntyä. Arabivaltioiden taipumaton vihamielisyys ja hatarat toiveet rauhasta heikensivät vastustusta miehitetyn maan asuttamiselle. Siviiliasutus kertoikin miehityksen pysyvyydestä ja oli omiaan heikentämään Israelin kykyä vaihtaa maata rauhaan. Näillä perustein siirtokuntia myös vastustettiin. Ajatus palestiinalaisten tiheästi asuttamien alueiden jonkinasteisesta luovuttamisesta joko Jordanialle tai omaksi itsehallintoalueeksi eli myös sitkeästi. Painavimpana perusteena tälle oli pelko Israelin juutalaisen luonteen vaarantumisesta palestiinalaisten voimakkaan väestönkasvun seurauksena.

Ottaen huomioon siirtokuntien perustamisen kauaskantoisen merkityksen, valtion kyky vastustaa omien lakiensa rikkomista ja demokraattisen päätöksenteon halveksumista on ollut hälyttävän heikko. Käydessään Helsingissä marraskuussa 2009, historioitsija Avi Shlaim puhui siirtokuntaliikkeestä alkuperäisen sionistisen toiminnan jatkumona. Vaikka "faktojen luominen" eli neuvotteluiden ohittaminen suoralla toiminnalla saattaa sopia kansallisen vapautuksen liikkeen profiiliin, se ei ole vastuullisen valtion politiikkaa.

Faktojen luominen palkittiin usein. Silloin kun siirtokunta on onnistuttu perustamaan, se on päässyt nauttimaan valtion tukea ja vakiintunut. Näin ideologisen etujoukon perustamat siirtokunnat ovat valtion alkuperäisestä vastustuksesta selviydyttyään houkutelleet uusia asukkaita taloudellisilla eduilla. Tämä prosessi voimistui vuoden 1977 jälkeen, jolloin valtaan nousseen oikeistolaisen Likud puolueen ohjelmassa oli israelilaisen asutuksen voimistaminen Länsirannalla. Tämäkään ei riittänyt ideologisimmille uskonnollisille sionisteille, joiden aate ei kysynyt rakennuslupia "Luvattuun maahan" edes myötämieliseltä hallitukselta.

Yli neljänkymmenen vuoden ajan kasvaneet siirtokunnat vievät runsaasti maata ja pilkkovat rajojensa, yksityisten teiden ja turva-aidan vaikutuksesta Länsirantaa.

Siksi ne on ymmärrettävästi tulkittu palestiinalaisten puolelta olennaisena uhkana heidän oman valtionsa muodostumiselle. Siirtokuntaliikkeen historiassa selvästi näkyvä taipumus toimia ainakin osittain valtion kontrollin ulkopuolella on ollut omiaan heikentämään palestiinalaisten luottamusta Israelin todelliseen haluun edistää rauhanprosessia. Jatkuvan rakentamisen palestiinalaisissa synnyttämä epäluottamus ja epäluulo muistuttavat joillain tavoin israelilaisten tuntemuksia palestiinalaisen terrorin edessä ja heidän epäilyksiään siitä, onko palestiinalaishallinnolla halua suitsia terroria. Kyky hallita omia ääriaineksia sekä laillisuuden kunnioitus ovat tärkeä osa johtajien uskottavuutta, myös talojen rakentamisen suhteen.

Internet-lähteet

B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories: *Land Expropriation & Settlements – Statistics.* <www.btselem.org/english/Settlements/Statistics.asp>. [Luettu 15.8.2010]

Finlex – Valtiosopimukset 8/1955: *Genèven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana 12 päivältä elokuuta 1949.* <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1955/19550008/19550008_5> [Luettu 15.8.2010]

International Crisis Group 2005: *Disengagement and its Discontents: What Will the Israeli Settlers Do? Middle East Report N°43 – 7 July 2005.* <www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/043-disengagement-and-its-discontents-what-will-the-israeli-settlers-do.aspx> [Luettu 15.8.2010]

Israel Ministry of Foreign Affairs 2001: *Israeli Settlements and International Law.* 20 May 2001. <www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/israeli%20settlements%20and%20international%20law> [Luettu 15.8.2010]

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) – Occupied Palestinian Territory 2007: *The Humanitarian Impact on Palestinians of Israeli Settlements and Other Infrastructure in the West Bank. July 2007.* <www.ochaopt.org/documents/TheHumanitarianImpactOfIsraeliInfrastructureTheWestBank_full.pdf> [Luettu 15.8.2010]

United Nations Security Council 1967: *Resolution 242 – The situation in the Middle East (22 Nov).* <www.un.org/documents/scres.htm> [Luettu 15.8.2010]

Kirjallisuus

Eldar, Akiva & Zertal, Idith 2007: *Lords of the Land – The War Over Israel's Settlements in the Occupied Territories, 1967—2007.* Käännös Vivian Eden. Nation Books: New York. [Alkuperäisteos 2004: Adone ha-arets – ha-mitnahalim u-medinat Yisra'el, 1967—2004.]

Gorenberg, Gershom 2006: *The Accidental Empire – Israel and the Birth of the Settlements, 1967—1977.* Times Books: New York.

Juusola, Hannu 2002: 'Juutalaiset radikaaliryhmät Israelissa.' Teoksessa Juusola, Hannu & Huuhtanen, Heidi (toim.): *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, 69—94. Gaudeamus: Helsinki.

Juusola, Hannu 2005: *Israelin historia.* Gaudeamus: Helsinki.

Kimmerling, Baruch & Migdal, Joel S. 2003: *The Palestinian People – A History.* Harvard University Press: Cambridge.

Shlaim, Avi 2001: *The Iron Wall – Israel and the Arab World.* Penguin Books: London.

